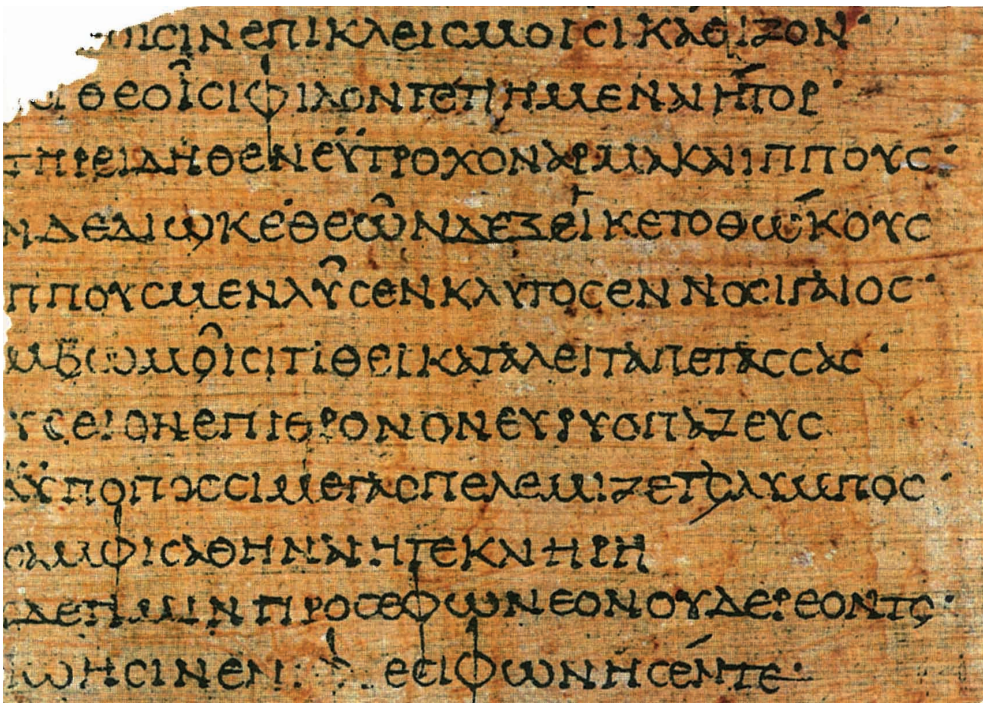

Σύλλογος Διδακτικού Προσωπικού
Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΠΑΡΟΥΣΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄, ΤΟΜΟΣ Α΄ (ΚΑ΄)

(2017-2018)

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

ΠΑΡΟΥΣΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄, ΤΟΜΟΣ Α΄ (ΚΑ΄)
(2017-2018)

ΠΑΡΟΥΣΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄, ΤΟΜΟΣ Α΄ (ΚΑ΄)
(2017-2018)

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ - ΕΚΠΑ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ	:	Καραδήμας Δημήτρης (dimkaradimas@phil.uoa.gr)
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	:	Ζώρας Γεράσιμος (gerzoras@isll.uoa.gr)
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ	:	Γαγανάκης Κώστας (cgagan@arch.uoa.gr)
ΤΑΜΙΑΣ	:	Δρόσος Δημήτρης (dimdros@isll.uoa.gr) Τσόκογλου Αγγελική (angtsok@gs.uoa.gr) Γιαννουλοπούλου Γιάννα (giannoulop@ill.uoa.gr) Παναγιώτου Αντώνης anpanagio@phil.uoa.gr Αποστόλου Ειρήνη (irapo@frl.uoa.gr) Κεφαλίδου Ευρυδίκη (eurkefalidou@arch.uoa.gr)

ΠΑΡΟΥΣΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
Επιμέλεια έκδοσης
Αποστόλου Ειρήνη, Ζώρας Γεράσιμος, Καραδήμας Δημήτρης

Εκδόσεις Ηρόδοτος
Μαντζάρου 9
10672 Αθήνα
Τηλέφωνο: 2103626348 | fax: 2103626349
Ηλεκτρονική διεύθυνση: info@herodotos.net

ISSN 1105-0454

Πίνακας περιεχομένων

Παρουσία
Περίοδος Β΄, Τόμος Α΄ (ΚΑ΄)

Αντί προλόγου (Δημήτρης Καραδήμας)	9
Ιωάννης Μ. Κωνσταντάκος, <i>Το λιονταράκι που τσεβδίζει: ο Αλκιβιάδης στην αρχαία κωμωδία</i>	13
Dimitrios Kanellakis, <i>Paracomedy in Euripides' Bacchae</i>	63
Σοφία Παπαϊωάννου, <i>Το ταξίδι προς τη Δύση αρχίζει: ο Λίβιος Ανδρόνικος και η πρώτη μετάφραση της Οδύσσειας</i>	83
Ανθοφίλη Καλλέργη, <i>Η τέχνη της γαστρονομίας στο πλαίσιο της ορατιανής σάτιρας (Σάτιρες 2.4 και 2.8)</i>	109
Παναγιώτα Παπακώστα, <i>Απηχήσεις της Οδύσσειας στο ελεγειακό ταξίδι της 1.3 του Τιβούλλου</i>	123
Dimitrios Karadimas, <i>Dionysius of Halicarnassus on the pleasant and the beautiful – Traces of Platonic influence</i>	141
Χρήστος Φάκας, <i>Το λογοτεχνικό υπόβαθρο του θέματος της φιλίας στο μυθιστόρημα του Χαρίτωνα</i>	165
Ελένη Τσιτσιανοπούλου, <i>Η σύνταξη του συνδέσμου κὰν στις παραχωρητικές προτάσεις των ελληνικών μη λογοτεχνικών παπύρων της αυτοκρατορικής και της πρώιμης αραβικής εποχής</i>	191
Μυρσίνη Αναγνώστου, <i>Η επίδραση τῶν Ὀμηρικῶν Ἐπῶν στὸ ἔργο τοῦ Νικηφόρου Χρυσοβέργη</i>	201
Βασίλειος Π. Βερτουδάκης, <i>Η κρίση της επιστήμης και η Κλασική Φιλολογία στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης: Ιστορικές και φιλοσοφικές προϋποθέσεις</i>	213
Gianoula Giannouloupoulou, <i>The emergence of the greek definite article</i> . . .	231
Ιωάννης Α. Πανούσης, <i>Κλυταιμίστρας δικαίωση (:): από την Ηλέκτρα του Σοφοκλή στο ανεπίδοτο Γράμμα του Ιάκωβου Καμπανέλλη</i>	247
Ioanna Papaspyridou, <i>Victor Hugo, poète romantique au service de la guerre d'indépendance grecque: quelques réflexions sur le poème « L'Enfant »</i>	269

Domenica Minniti-Γκώνια, <i>Italianismi a Cefalonia e gli studi di Manlio Cortelazzo sul contatto italogreco</i>	285
Από την ιστορία του Πανεπιστημίου και της Σχολής	303
Χαρίκλεια Μπαλή, <i>Το Πανεπιστήμιο Αθηνών και ο πόλεμος του 1940-1941: Η ζωή και ο θάνατος του καθηγητή Ξενοφώντος Κοντιάδη (Μασσαλία 1903 - Ιωάννινα 1941)</i>	305
Δημήτρης Παυλόπουλος, <i>Μνήμη Χρύσανθου Χρήστου</i>	323
Κατάλογος των μελών ΔΕΠ της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ . . .	327

Δημήτρης Παυλόπουλος

ΜΝΗΜΗ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ

Στις 15 Απριλίου — Παγκόσμια Ημέρα Τέχνης — 2016, στο αμφιθέατρο 440 της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ, το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ οργάνωσε εκδήλωση μνήμης για τον Χρυσάνθο Χρήστου, τον πρώτο χρονολογικά καθηγητή Ιστορίας της Τέχνης στη Φιλοσοφική Σχολή του ΕΚΠΑ, ο οποίος έφυγε από τη ζωή στις 25 Ιανουαρίου 2016. Ομιλητές στην εκδήλωση ήταν ο πρόεδρος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ, καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας Πάνος Βαλαβάνης, οι διδάσκοντες το μάθημα της Ιστορίας της Τέχνης στο Τμήμα, και διδάκτορες του εκλιπόντος. Το κείμενο που ακολουθεί διαβάστηκε στην εκδήλωση, πλαισιωμένο από προβολή εικόνων.

Δεν ήταν από την αρχή στραμμένος στην Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Τέχνης ο Χρυσάνθος Χρήστου. Γεννημένος στις Θεσπιές Θηβών στις 29 Δεκεμβρίου 1922, ήταν παιδί φτωχής οικογένειας — πήγαινε ξυπόλυτος στο σχολείο, ενώ είχε υποχρεωθεί να διακόψει τα εγκύκλια μαθήματα επί τρία χρόνια προκειμένου να συνδράμει τους δικούς του σε αγροτικές εργασίες —, με παππού να διαβάζει και να αφηγείται καθετί ιστορικό σαν παραμύθι, σπουδάζει στη Φιλοσοφική Σχολή του ΕΚΠΑ στα δύσκολα χρόνια 1943-1948. Κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας του, το 1950, δίνει εξετάσεις και επιτυγχάνει στον διαγωνισμό επιμελητών αρχαιοτήτων της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, σταλμένος, χάρη στον διοικητή του, με ντακότα. Διορίζεται το 1951 προϊστάμενος της Γ' Αρχαιολογικής Περιφέρειας Βοιωτίας-Θηβών, όπου υπηρετεί μία πενταετία, δουλεύοντας στα μουσεία Θήβας και Χαιρωνείας και στις συλλογές Τανάγρας, Ορχομενού και Λιβαδειάς. Το 1952 εκλέγεται εταίρος της Αρχαιολογικής Εταιρείας, ενώ τον ίδιο χρόνο στη Θήβα γνωρίζει και ξεναγεί τον λόγιο δημοσιογράφο Αιμίλιο Χουρμούζιο (1904-1973), τότε διευθυντή της εφημερίδας *Η Καθημερινή*. Ο έμπειρος Χουρμούζιος, βλέποντας στο Εφορείο τη βιβλιοθήκη την οποία ο νεαρός φιλομαθής αρχαι-

ολόγος είχε από το υστέρημα του μισθού του καταρτίσει, τον ωθεί να συνεργαστεί με την εφημερίδα — οι επιφυλλίδες του θα εκδοθούν αργότερα σε δύο βιβλία (*Πολιτισμός και Ιστορία*, Θεσσαλονίκη 1971· *Παραλείπόμενα*, Αθήνα 2008). Ο Χουρμούζιος του στέλνει δώρο από την Αθήνα γραφομηχανή για να δακτυλογραφεί τα δυσανάγνωστα χειρόγραφα του. Το 1955 μετατίθεται στην Ε΄ Αρχαιολογική Περιφέρεια Λακωνίας-Αρκαδίας, όπου παραμένει μία δεκαετία, επιχειρώντας σωστικές ανασκαφές στη Σπάρτη και άλλες στη Μονεμβασιά, στην Αρκαδία και στις Αμύκλες. Στη λακωνική πρωτεύουσα συχνάζει στον πάγκο του κεντρικού Πρακτορείου Τύπου του Ιωάννη Παπαγιαννόπουλου, την κόρη του οποίου Αικατερίνη νυμφεύεται και μαζί της θα αποκτήσει δύο παιδιά, ένα γιο και μία κόρη. Γράφει στα *Σπαρτιατικά Νέα* του Ιωάννη Καστάνη (1923-1995). Το 1957, με υποτροφία της Γερμανικής Υπηρεσίας Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών (DAAD), φεύγει για το Πανεπιστήμιο της Βόννης, παρακολουθώντας μαθήματα ιστορίας της αρχαίας και της νεότερης τέχνης, της τέχνης του σινοϊαπωνικού κόσμου, της αρχαίας ιστορίας, φιλολογίας και φιλοσοφίας έως το 1959, οπότε υποστηρίζει τη διδακτορική διατριβή του με θέμα την Πότνια Θηρών — εκδόθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1968. Στη Γερμανία, μαζί με τη σύζυγό του, ενδιαφέρεται περισσότερο για την ιστορία της νεότερης και της σύγχρονης τέχνης, στέλνοντας ανταποκρίσεις από εκθέσεις στο περιοδικό εικαστικών τεχνών *Zug* του συστρατιώτη του Φραντζί Κ. Φραντζισκάκη (1926-2010).

Με την επιστροφή του στην Ελλάδα, γίνεται μέλος της Διεθνούς Ενώσεως Τεχνοκριτών, του ελληνικού τμήματος της οποίας χρημάτισε και πρόεδρος. Το 1965 εκλέγεται μόνιμος καθηγητής στην έκτακτη Έδρα Ιστορίας της Μεσαιωνικής και Νεωτέρας Τέχνης της Δύσεως στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ — το εναρκτήριο μάθημά του έγινε στις 2 Φεβρουαρίου 1966. Το 1973 γίνεται καθηγητής στην ίδια, τακτική πλέον, Έδρα. Διδάσκει σε πολυπληθή ακροατήρια, φοιτητικά, όχι μόνο της Φιλοσοφικής, μα και της Σχολής Αρχιτεκτόνων, και σε άλλα, με καταγιγυστικού ρυθμού προφορικό λόγο, οργανώνει αρχεία έγχρωμων διαφανειών, δημοσιεύει σειρά διδακτικών εγχειριδίων για την ιστορία της ευρωπαϊκής τέχνης από τον 12ον έως τον 20όν αιώνα και της αμερικανικής τέχνης του 20ού αιώνα, χωρίς να παραμελήσει και τη νεοελληνική τέχνη, γράφει σε καταλόγους εκθέσεων και εποπτεύει τους πρώτους διδάκτορες ιστορικούς της τέχνης στην Ελλάδα, ορισμένοι από τους οποίους θα τον διαδεχθούν. Και όπως θυμάται ο μαθητής του, ομότιμος σήμερα καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ Αντώνης

Κωτίδης σε άρθρο του στην εφημερίδα *Το Βήμα* τον Ιούνιο του 1999, οπότε το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΑΠΘ τίμησε τον Χρήστου, «δεν επεδίωξε ποτέ να κερδίσει τους μαθητές και το κοινό με ευρήματα σκηνικής παρουσίας που θα υποκαθιστούσαν τη φαντασμαγορία του αντικειμένου της διδασκαλίας του με ένα φανταιζίστικο “μάθημα”. Αρχιζε το μάθημά του χωρίς εκφραστικές εξάρσεις που να υπογραμμίζουν το πάθος του για το αντικείμενο, χωρίς παρεκβάσεις που να διατυμπανίζουν την ευρυμάθειά του, χωρίς παρενθέσεις με ανέκδοτα από τον προσωπικό του βίο που να αποδεικνύουν πόσο ξεχωριστός είναι, μιλούσε για το αντικείμενο, μας έδειχνε τις διαφάνειες και αποχωρούσε πάντοτε χωρίς τις κορόνες ενός *gran finale*. Ουδέποτε εν μέσω αχλύος μεγαλοσύνης και ανωτερότητας».

Το 1978 η ίδρυση Έδρας Ιστορίας της Μεσαιωνικής και Νεωτέρας Ευρωπαϊκής Τέχνης πλην της Βυζαντινής στο ΕΚΠΑ — με τον καιρό Έδρα Ιστορίας της Νεώτερης Τέχνης — γίνεται η αφορμή να μετακληθεί ο Χρήστου, αναλαμβάνοντας διδασκαλία πρώτα στην ενιαία Φιλοσοφική Σχολή και κατόπιν στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της για μία δεκαετία, από το 1979 έως το 1989, οπότε λόγω ορίου ηλικίας συνταξιοδοτείται. Τα δύο εβδομαδιαία μεσημεριανά δίωρα των μαθημάτων του στις κατάμεστες αίθουσες Λάμπρου και Καββαδία της Νομικής Σχολής, το φοιτητικό κοινό απολάμβανε στο σκοτάδι τις εικόνες των έργων που ερμηνεύονταν ασθματικά αλλά πάντοτε διεισδυτικά. Τα μαθήματα συμπληρώνονταν από επισκέψεις στην Εθνική Πινακοθήκη, στο Α΄ Κοιμητήριο Αθηνών, σε μουσεία και σε αίθουσες τέχνης του κέντρου. Δεν έλειπαν οι ετήσιες εκπαιδευτικές εκδρομές σε χώρες της κεντρικής Ευρώπης που συνδέονταν με τα μαθήματά του, όπως και τα ενημερωτικά ταξίδια στο εξωτερικό, που τα συνήθιζε από τα χρόνια της Θεσσαλονίκης. Δίδαξε ακόμα από το 1989 στη Σχολή Διδασκαλίας της Ιστορίας της Τέχνης, στην Αρχαιολογική Εταιρεία. Το 1991 εκλέγεται τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, ενώ από το 1993 είναι και Επόπτης του Γραφείου Έρευνας Νεοελληνικής Τέχνης του ιδρύματος, έχοντας καταγράψει, με τη συνδρομή διδάκτορά του, ελληνικά δημόσια γλυπτά και συγγράψει αρκετές μελέτες. Το 2006 ο Τομέας Ιστορίας της Τέχνης του ΑΠΘ εξέδωσε αφιερωματικό τόμο για εκείνον, με κείμενα παλαιότερων και νεότερων μαθητών του (*Χρυσάνθος Χρήστου, αφιέρωμα*). Βαριά σκιά ήρθε να προστεθεί στη ζωή του το 2013: η απώλεια του γιου του Θάνου (γ. 1960), αναπληρωτή καθηγητή Ιστορίας της Τέχνης στο Τμήμα Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Ο Καθηγητής ήταν τέρας εργατικότητας και αντοχής! Εργαζόταν καθημερινά στο στενόχωρο γραφείο του, όπου εξέταζε προφορικά εκεί τους φοιτητές του, θεωρώντας ότι έπρεπε να έχουν κατακτήσει ταχύτητα λόγου ανάλογη της δικής του. Δεν υπήρχαν ώρες υποδοχής των φοιτητών — έφτανε να είναι εκεί για να ξεκλειδώσει τη σιδερένια πόρτα... Μόνον η βιβλιογραφία των πολυσέλιδων τόμων του για την Ιστορία της Τέχνης θα κάλυπτε σελίδες για να απαριθμήσει κανείς τίτλους! Μάλιστα δύο φορές τον χρόνο πήγαινε, συνοδευόμενος από τη σύζυγό του, στην Ευρώπη για ενημέρωση και περισυλλογή κάθε είδους υλικού. Τα δικά του αρκετά εγχειρίδια Ιστορίας της Ευρωπαϊκής Τέχνης διανέμονται μέχρι σήμερα σε ανατυπώσεις, αποτελώντας μέρος της ύλης των πανεπιστημιακών μαθημάτων. Με τα δημοσιεύματά του καθιέρωσε ορολογία που την πέρασε στους μαθητές του. Πολυγράφος, πρόθυμος να ανταποκριθεί σε προσκλήσεις για ομιλίες, παρουσιάσεις και κείμενα καταλόγων εκθέσεων, διαθέσιμος να βοηθήσει υποψήφιους διδάκτορες — όπως είπε στην εκδήλωση μνήμης ένας άλλος μαθητής του, επίσης ομότιμος σήμερα καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ, ο Μιλτιάδης Παπανικολάου, «αγκάλιασε με μεγάλη στοργή τους νέους επιστήμονες και ερευνητές της Ιστορίας της Τέχνης, στους οποίους έδωσε ευκαιρίες για μεταπτυχιακές σπουδές, παρακολούθησε με επιστημονική αυστηρότητα τις διδακτορικές τους διατριβές, τους προώθησε σε επαγγελματικές θέσεις με πατρικό ενδιαφέρον και συνεργάστηκε μαζί τους ισότιμα και δημιουργικά». Τον ίδιον ενθουσιασμό για δουλειά συνέχισε να επιδεικνύει στο γραφείο του της Ακαδημίας Αθηνών, στη Σόλωνος 84, όπου πήγαινε πριν καθηλωθεί σε ακινησία, λίγο πριν από το τέλος...